

УКРАЇНСЬКОМУ СОКІЛЬСТВУ – 120 РОКІВ

11 лютого 2014 року 120-літній ювілей від дня заснування українського спортивно-гімнастичного товариства “Сокил”, яке своїми коренями глибоко сягає європейських традицій.

Історія українського сокильства багата на традиції, імена, події, які стали істотним підґрунтям для утвердження ідей фізичного виховання й спорту.

Наприкінці XIX століття в Європі поширилося розуміння значення користі фізичного гарту не тільки для розвитку тіла людини, а й для плекання її моральних і духовних якостей. Фізична культура входить у коло провідних державницьких питань європейських країн і набуває національного характеру. В середині XIX століття впродовж короткого проміжку часу в Англії, Данії, Німеччині Франції, Швеції, Чехословачині постають системи фізичного виховання, причиною виникнення яких є безпосередньо суспільно-політичні події у державі.

Найбільшого поширення серед слов'янських народів набуває чеська сокильська гімнастика (1862), провідною ідеєю якої було виховання патріотично налаштованої молоді засобами фізичних вправ. За задумом засновника цієї системи Мирослава Тирша основне завдання, яке ставилося перед вихованцями “Сокола” – здобуття незалежності Чехословаччини.

Зважаючи на ідеологію, яку ніс у собі чеський сокильський рух, він досить швидко здобуває популярність у багатьох народів, особливо тих, які перебувають під гнітом інших держав.

Через п'ять років після заснування “Сокола” у Празі його перший осередок виникає і у Львові. У 1867 році тут створюється польське товариство “Сокул”, започаткувавши загалом історію польського сокильства.

Українська громада Львова вперше зацікавилась сокильством на початку липня 1892 року під час злету польських і чеських соколів, який відбувся у нашому місті. Краса показових гімнастичних виступів соколів, яскраві однострої, злагодженість дій і чіткий вишкіл демонстрували національну єдність і приваблювали серця глядачів.

Вже у 1893 році зусиллями Василя Нагір-

ного та Володимира Лаврівського було створено та затверджено у галицькому намісництві статут українського спортивно-гімнастичного товариства “Сокил”.

11 лютого 1894 року “комітет основателів” скликав у залі “Руської Бесіди” на вул. Вірменській 2, Перші загальні збори українського руханкового (гімнастичного) товариства “Сокил”. Саме з цього часу і починається історія організованого українського сокильського руху на західноукраїнських землях.

У привітальному слові до учасників Зборів В. Нагірний промовляв: “Ми зійшлися тут, щоб оснувати “Сокил” і тим зробити один крок наперед на полі культурного розвою нашого... Наші товариства мають стати осередком, в котрих концентруватись мають всі верстви суспільності нашої”.

Розвиток сокильського руху на західноукраїнських землях у своїй історії налічує майже піввіковий відтинок часу: від офіційного створення першого товариства “Сокил” у Львові в 1894 році до цілковитого припинення діяльності сокильських товариств у 1939 році. За цей час “Сокил” став осердям усього українського спортивно-гімнастичного руху Західної України, він перетворився в одну із найавторитетніших і наймасовіших організацій галицького краю.

Від перших кроків створення у Львові гімнастичного осередку прихильники сокильства намагались донести до українського громадянства думку про необхідність виховувати сильне молоде покоління, здорове фізично і духовно, і переконували в тому, що саме в поширенні сокильських ідей – майбутнє нації. “Вправи тілесні дуже корисно впливають на стан здоров'я фізичного, а посередньо і духовного” – підкреслював в одному із перших своїх видань Володимир Лаврівський.

За прикладом чеських сокильських товариств український “Сокил” відіграв значну роль у національному відродженні українського народу, сприяв духовному й фізичному гарту української молоді, військовому вишколу, розвитку спортивного руху, музичної культури, аматорського театру, освіти, підприємництва, мандрів-

ництва, пожежництва.

Український “Сокіл” стає частиною міжнародного сокільського руху. Налагоджуються дружні зв’язки з товариствами Болгарії, Хорватії, Югославії. Однак, найтіснішими були відносини із чеськими соколами. Делегації українського “Сокола” неодноразово приймали участь у чеських всесокільських з’їздах (з’їздах).

Український “Сокіл-Батько” (керівна структура товариства “Сокіл”) щорічно організовував масові сокільські Здвиги, ініціював проведення загальнокраєвих українських олімпіяд “Запоріжські Ігрища”, провадив різноманітні інструкторські курси.

Серед активних організаторів і діячів українського сокільського руху були представники молоді української інтелігенції, які сьогодні є гордістю української історії. Членами Старшини “Сокола” в різні роки були Богдан Лепкий (виконував функції господаря й очолював “одягову комісію”), Іван Белей – редактор “Діла”, Юрій Тобілевич (син І. Карпенка-Карого, який був “книговодчиком” й керував аматорським театром товариства), д-р Микола Шухевич, Денис Лукіянович й ні. Членами “забавного комітету” свого часу були д-р А. Кос та Євген Барвінський. При «руському гімнастичному товаристві “Сокіл”» згуртувалася група молодих талановитих членів музичної комісії: Денис Січницький (диригував сокільським хором), Філарет Колесса, Євген Барвінський, Наталь Вахнянин, Станіслав Людкевич, Йосип Доманік, Ярослав Вінцковський (Ярославенко), Роман Купчинський, Дмитро Вітошинський, Роман Цеглинський. Серед перших членів “Сокола” також: начальник “Народної Торгівлі” Євген Мартинець, Володимир і Осип Шухевичі, артистка українського театру Марія Слободівна, майбутній відомий археолог, директор музею НТШ Іван Пастернак, проф. Олександр Колесса, Антін Горбачевський, Євген Труш. В рядах соколів були майбутній перемиський єпископ Йосафат Коциловський, майбутній січовий отаман Сень Горук, радикал Кирило Трильовський і відомий український історик Іван Крип’якевич.

З початком століття до товариства влилася група передової молоді, яка пізніше й визначила майбутню його діяльність. Ще учнями гімназії членами львівського “Сокола” стали сини Івана Франка Тарас, Петро та Андрій, а також Степан Гайдучок, Михайло Рудницький та ін.

Виховання молоді стало одним із основних акцентів діяльності сокільських товариств у Галичині. Відповідальність за фізично міцну, духовно здорову, національно свідому молодь, за виховання майбутніх борців за українську державність взяли практично на себе тіловиховні установи краю. Сокільству тут належала провідна роль, оскільки виховання в “Соколах” було найбільш збалансоване і гармонійне. Не випадково, що основу сокільських товариств складала саме молодь. Приміром, навіть у важких умовах розвитку 1936 року серед понад 23 тисяч членів галицького сокільства близько 90% членів складала молодь віком до 30 років.

В різні роки “Сокіл” очолювали Василь Нагірний, Альфред Будзиновський, Іван Боберський, Микола Заячківський, Михайло Хронов’ят.

Особливо змістовною і насиченою стає тіловиховна і спортивна діяльність в “Соколі”, коли його головою стає проф. Іван Боберський (1908-1914 рр.). Перш за все він організовує курси – учительський гурток при “Соколі” у Львові, де готували інструкторів з фізичного виховання. Сам пише ряд методичних посібників для занять в сокільських осередках. При Львівській академічній гімназії були організовані секції для занять легкою атлетикою, футболом, волейболом, тенісом, зимою практикувалась їзда на лижах та ковзанах.

Подібні спортивні секції виникають в Станіславові (теперішній Івано-Франківськ), Тернополі, Коломиї, Стрию, Перемишлі та інших містах Східньої Галичини.

Від моменту утворення й до початку 1914 року в Галичині налічувалося майже тисячу діяльних осередків “Сокола”, в яких об’єднувалося близько 35 тисяч членів. Масовість сокільського руху забезпечувалась тим, що будучи вже поширеним явищем слов’янської культури, “Сокіл” базувався на національній основі.

З діяльністю “Сокола” пов’язані зародження і становлення на західньоукраїнських землях спортивної періодики, науково-методичної думки в галузі тіловиховання. Однією із перших українських фахових газет стали “Вісти з Запорожа” – орган українського сокільства. За роки своєї діяльності “Сокіл-Батько” видав понад 130 найменувань книг, брошур, численну кількість афіш, листвок і навіть поштових марок різних номіналів. Українська сокільська періодика Західньої України відображала прагнення

роз'єданого українського народу до соборности, що чітко акумулювалося в сокільському гаслі “Всі враз – все вперед”.

Велике значення в національно-культурному житті відіграли сокільські товариства в сільській місцевості. Оскільки галицькі села та містечка були етнічно найодноріднішими (переважну їх кількість складала українська людина), то сокільський рух набував там особливого поширення. Розвиток сокільської системи виховання на селі саме й вирізняло українське сокільство від розвитку товариств “Сокіл” серед інших народів.

Широка культурна й виховна праця в сокільських товариствах сприяла створенню цілої мережі тіловиховних організацій по усьому краю. У своєрідній єдності з “Соколами” діяли товариства “Січ”, “Пласт”, “Луг”, що теж користувалися підтримкою в сільській місцевості.

“Сокіл” активно співпрацював з українськими національно-культурними товариствами “Просвіта”, “Рідна школа”, “Народна Торгівля”; з тіловиховними осередками Буковини, Закарпаття, Наддніпрянщини, з чеським сокільством та сокільськими організаціями інших європейських народів, з українськими еміграційними осередками.

В еміграційних умовах український “Сокіл” активно діяв в Чехо-Словаччині, Польщі, Югославії, Канаді, США, Аргентині.

Діяльність сокільських товариств єдналась з національною ідеєю, з ідеєю української державности. Тому не дивно, що довкола “Сокола” консолідувалася передова українська молодь, молода українська інтелігенція, діячі церкви. Не випадково, що у скрутні хвилини воєнних подій національні інтереси обороняла молодь, яка пройшла фізичний і духовний вишкіл у сокільських та інших тіловиховних товариствах. Військова спрямованість у діяльності сокільських товариств теж була однією з особливостей сокільського руху. Напередодні Першої світової війни під орудою “Сокола-Батька” існували Січові товариства, організувалися і перші курені товариства “Січові Стрільці”. Спортивно-гімнастичні товариства “Сокола” були чи не єдиною легальною можливістю консолідації українських сил.

Діяльність українського “Сокола” в Галичині з моменту утворення й до 1939 року мала неабияке значення в тогочасному історичному, політичному та культурно-соціальному розвитку Західної України.

Оксана Вацеба
к.пед.н., професор, Львів

Українське Спортивно-Виховне Товариство “Чорноморська Січ”,

що було засноване в місяці грудні 1924 року,
на протязі своєї славної історії плідно й успішно працювало
для добра української молоді, своєї громади і слави України.

В сучасності поруч жертвенної праці з нашою молоддю
і активністю на українській і американській спортивних аренах,
УСВТ “Чорноморська Січ” активно співпрацює із спортивними діячами
України і НОК-м України.

УСВТ “Чорноморська Січ” видає єдиний поза Україною
двомовний журнал “Наш Спорт”.